וּמַאי שְׁנָא הָתָם במשנה לעיל (נ.) דְּקָתָנֵי לשון 'הָאוֹמֵר לְשָׁלּוּחוֹ', לקדש לו אשה במקום פלוני, שאם קידשה במקום אחר אינה מקודשת, ולא האומר 'לחבירו'. משיבה הגמרא, הָכָא, רְבוּתָא רְבוּתָא [־חידוש] קָא מַשְׁמַע לָן, וְהָתָם רְבוּתָא קָא מַשְׁמַע לָן, מבארת הגמרא, הָכָא רְבוּתָא קָא מַשְׁמַע לָן בלשון 'חבירו', כיון דְּאִי תָּנָא 'שְׁלוּחוֹ', הָוֶה אָמִינָא שדוקא בְּשָׁלּוּחוֹ אם קידשה השליח לעצמו הוּא דְּהָוֵי 'דַּמַּאי' כמבואר לעיל (נח:), כיון דְּסָמְכָה דַּעְתֵּיהּ – דעתו של המשלח סומכת עליו שיקדשנה לו, דְּכַּבַּר המשלח, שבודאי עָבַד לִי – יעשה לי את שְׁלִיחוּתִי, שהרי מיניתיו לשם כך, אֲבָל האומר לְ'חֲבֵירוֹ' שאם יזדמן אצל אשה זו יקדשנה, דְּלֹא סָמְכָה דַּעְתֵּיהּ של המשלח שיקדשנה, שהרי יתכן שלא יזדמן אצלה, אֵימָא לֹא לֵיהֱוֵי 'דַּמַּאי', וחידש התנא בלשון 'חבירו', שאף בזה הוא מכונה רמאי. וכן הָתָם רְבוּתָא קָא מַשְׁמַע לָן בלשון 'שלוחו', כיון דְּאִי תָּנָא לשון הָאוֹמֵר לַ'חֲבֵירוֹ', הָוָה אָמִינָא שדוקא בַּחֲבֵירוֹ שלא שלחו במיוחד לקדשה לו הוּא דְּכִי קִדְּשָׁהּ בִּמְקוֹם אַחֵר אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כיון דְּכַּבַּר המשלח שחבירו 'לֹא טָרַח' ללכת למקום אחר ולא מינהו בשליח למקום זה, אֲבָל באומר לִשְׁלּוּחוֹ, דְּטָרַח לקדשה אף במקום אחר, אֵימָא שמה שאמר לו לקדשה במקום פלוני רק 'מַרְאֶה מָקוֹם' הוּא לו היכן היא נמצאת, אך רשאי לקדשה אף במקום אחר, קָא מַשְׁמַע לָן התנא שאף 'שלוחו' אינו יכול לקדשה במקום אחר.

הגמרא מביאה כמה מעשים הדומים לנידון זה: רָבִין חֲסִידָא אָזַיל לְקַדּוּשֵׁי לֵיהּ אִיתְּתָא לְבֵרֵיהּ – הלך לקדש אשה לבנו, וּקְיִדְּשָׁהּ לְנַפְשֵׁיהּ – קידשה לעצמו. מקשה הגמרא, וְהָתַנְיָא בברייתא (נח:) ששליח שקידש את האשה לעצמו מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, אֶלָּא שֶׁנֶּהֱנָה בּוֹ מְנַהֵג רַמָּאוּת, ולא יתכן שרבין חסידא נהג כך. מתרצת הגמרא, לֹא הַסְכִּימוּ לקדשה לבנו, ולכן היה רשאי לקדשה לעצמו. מקשה הגמרא, אִיבַּעְיָא לֵיהּ לְאוּדוֹעֵי – היה לו להודיע זאת לבנו בתחילה, כדי שלא יחשוד בו. מתרצת הגמרא, סָבַר רבין חסידא, שמא אַדְּהָכִי וְהָכִי – עד שילך להודיעו ויחזור לקדשה, אָתָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא מְקַדֵּשׁ לָהּ – יבוא אדם אחר ויקדשנה, ולכן היה רשאי לקדשה מיד.

מביאה הגמרא מעשה נוסף: רַבָּה בַּר בַּר חָנָה יָהֵיב לֵיהּ זוּזֵי – נתן מעות לְרַב, וְאָמַר לו זַבְנֵהּ נִיהֱלֵי לְהַאי אַרְעָא – קנה לי קרקע מסוימת, אָזַל – הלך רב וְזַבְנֵהּ לְנַפְשֵׁיהּ – קנאה לעצמו. מקשה הגמרא, וְהָתַנְיָא 'מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, אֶלָּא שֶׁנֶּהֱנָה בּוֹ מְנַהֵג רַמָּאוּת', ולא יתכן שרב נהג כך. מתרצת הגמרא, קרקע זו, בְּבָאנָא דְּאַלְיְמֵי הֲוָה לֵיהּ – היתה במקום של אנשים אלימים שאינם מוכרים קרקע לכל אדם, אמנם לְרַב, נָהֲגֵי בֵּיהּ כָּבוֹד ומכרו לו, אבל לְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, לֹא נָהֲגֵי בֵּיהּ כָּבוֹד ולא רצו למוכרה לו. מקשה הגמרא, אִיבַּעְיָא לֵיהּ לְאוּדוֹעֵי – היה רב צריך להודיע זאת תחילה לרבה בר בר חנה, שלא יחשוד בו. מתרצת הגמרא, סָבַר רב, אַדְּהָכִי וְהָכִי – עד שילך להודיעו ויחזור לקנותה, אָתָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא זְבַן לָהּ – יבוא אדם אחר ויקנה את הקרקע.

מביאה הגמרא מעשה דומה: רַב גִּידֵּל הָוָה מְהַפֵּיךְ בְּהַהִיא אַרְעָא – השתדל לקנות קרקע מסוימת, אָזַל רַבִּי אַבָּא, זַבְנָהּ – קנאה לעצמו. אָזַל רַב גִּידֵּל, קַבְלֵיהּ – התלונן ואמר את טענותיו על רבי אבא לְרַבִּי זֵירָא. אָזַל רַבִּי זֵירָא, וְקַבְלֵיהּ לְרַב יִצְחָק נַפְחָא, שהיה רבו של רבי אבא, שיוכיחנו. אָמַר לֵיהּ רב יצחק נפחא, הַמְתֵּן, עַד שֶׁיַּעֲלֶה אֶצְלֵנוּ לָרֶגֶל להקביל פני רבו, כִּי סָלֵיק – כשעלה רבי אבא לרגל, אַשְׁכְּחֵיהּ – מצאו רב יצחק נפחא, אָמַר לֵיהּ רב יצחק נפחא, עָנֵי הַמְהַפֵּךְ בַּחֲרָרָה [־ עוגה], כלומר, משתדל לזכות בה מההפקר, וְנָא אדם אַחֵר וּנְטָלָהּ הֵימֶנּוּ, מַאי – מה דינו של החוטף. אָמַר לֵיהּ רבי אבא, נְקַרְא רָשָׁע, מפני שיורד לחיי חבירו. שאל אותו רב יצחק נפחא, וְאֶלָּא מַר, מַאי מַעֲמָא עָבַד הָכִי – מדוע עשית מעשה דומה לזה, שקנית את השדה שהשתדל רב גידל לקנותה. אָמַר לֵיהּ, לֹא הָוָה יָדַעְנָא – לא ידעתי שרב גידל רצה לקנותה. אמר לו רב יצחק נפחא, הַשְׁתָּא נַמִי שנודע לך הדבר, נֵיתְבָהּ נִיהֱלֵהּ מַר – תן לו את הקרקע. אָמַר לֵיהּ, זַבּוּנֵי לֹא מְזַבְּנִינָא לָהּ – איני רוצה למוכרה לרב גידל, כיון דְּאַרְעָא קַמַּיְיתָא הִיא – כיון שזו הקרקע הראשונה שקניתי בחיי, וְלֹא מְסַמְּנָא מִילְּתָא – אין זה סימן יפה לאדם למכור את מקחו הראשון, אלא אִי בָּעֵי – אם רצונו של רב גידל לקבלה בְּמַתָּנָה, נִישְׁקְלֵיהּ – יטלנה. מסיימת הגמרא, רַב גִּידֵּל לֹא נָחֵית לָהּ – לא ירד לקרקע, משום דִּכְתִיב (משלי טו כז) 'וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה', וְרַבִּי אַבָּא לֹא נָחֵית לָהּ, מִשּׁוּם דְּהַפֵּיךְ בָּהּ רַב גִּידֵּל, לֹא מַר נָחֵית לָהּ וְלֹא מַר נָחֵית לָהּ, וּמִיתְקְרֵיָא – היו מכנים אותה 'אַרְעָא דְּרַבָּנָן' – 'קרקע החכמים', והיתה הפקר לתלמידים:

מבואר לעיל (מז.) שאדם שהלוה מעות לאשה אינו יכול לקדשה במעות אלו, כיון שכבר זכתה בהם בעת ההלוואה, ולא קיבלה עתה ממון נוסף. אך המפקיד מעות ביד אשה יכול לקדשה בהם כל זמן שהם קיימים, כיון שהיא זוכה בהם רק עתה, אך אם הם אבדו אינו יכול לקדשה בהם.

שנינו במשנה: וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה הִתְקַדְּשִׁי לִי כו' לאחר שלושים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלושים יום מקודשת לשני: הגמרא מבררת מה הדין אם לא קידשה אחר בתוך שלושים יום. מבררת הגמרא: לֹא בָּא אַחֵר וְקִידְּשָׁהּ בְּתוֹךְ אותם שְׁלֹשִׁים יום, מַהוּ, האם לאחר שלושים יום חלו קידושיו. אומרת הגמרא, רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם, מְקוּדֶּשֶׁת לאחר שלושים יום, וְאַף עַל פִּי שֶׁבאותו זמן כבר נִתְאַבְּלוּ – נאכלו הַמָּעוֹת של הקידושין. מַאי טַעְמָא, כיון שֶׁהֲנֵי זוּזֵי – מעות אלו, לֹא לְמִקְדַּשׁ בְּמִלְוָה דָּמוּ, שאינה מקודשת, וְלֹא לְמִקְדַּשׁ בִּפְקָדוֹן דָּמוּ, שאם אבד הפקדון קודם הקידושין אינה מקודשת. מבארת הגמרא, לְפִקָּדוֹן לֹא דָּמוּ, כיון שמעות פִּקָּדוֹן שאבדו, בִּרְשׁוּתָא דְּמָרָא קָא מִתְאַבְּלֵי – ברשות בעליהם נאבלו, ונמצא שלא קיבלה עתה כלום, ולכן אינה מקודשת, וְאילו הָנֵי – מעות אלו בִּרְשׁוּתָא דִּידָהּ קָא מִתְאַבְּלֵי – ברשות האשה נאבלו, שהרי נתנם לה מתחילה כדי שתתקדש לו לאחר שלושים יום. לְמִקְדַּשׁ בְּמִלְוָה נַמִי לֹא דָּמוּ, כיון שמִלְוָה לְצורך הוֹצָאָה נִיתְּנָה, שיוציאם הלוה לצרכיו, וכיון שהם של האשה אינו יכול לקדשה בהם, אבל הָנֵי – מעות אלו, מתחילה בְּתורַת קִידּוּשִׁין יַהֲבִינְהוּ נִיהֱלָהּ – ניתנו לה, ונמצא שהשתמשה בהם בתורת 'כסף קידושין' שהוא שלה, ולכן אף שעתה כבר נאבלו, היא מקודשת.

הגמרא דנה האם האשה יכולה לחזור בה בתוך אותם שלושים יום. מסתפקת הגמרא: אדם שקידש אשה לאחר שלושים יום, וְלֹא בָּא אַחֵר וְקִידְּשָׁהּ בינתיים, וְחָזְרָה בָּהּ האשה בתוך הזמן ואמרה שאינה רוצה להתקדש לו, מַהוּ, האם בטלים הקידושין. מביאה הגמרא מחלוקת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חוֹזֶרֶת, כיון שאָתֵי [־ בא] הִיבּוּר של האשה וּמְבַטֵּל את הִיבּוּר הבעל שקידשה. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, כיון שלֹּא אָתֵי הִיבּוּר וּמְבַטֵּל דִּיבּוּר, וחלים הקידושין. מקשה הגמרא, אִיתְּיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ ממשנה בתרומות (פ"ג מ"ד), אדם שמינה שליח להפריש תרומה מפירותיו, וּבִיטֵּל המשלח את השליחות, אִם עַד שֶׁלֹּא תָּרַם השליח בִּיטֵּל המשלח את שליחותו, אֵין תְּרוּמָתוֹ של השליח תְּרוּמָה. וְהָא הָכָא, דִּהְיבּוּר וְדִיבּוּר הוּא – יש כאן רק דיבור של ביטול השליחות כנגד הדיבור של המינוי, וְקָאָתֵי דִּיבּוּר הביטול וּמְבַטֵּל את דִּיבּוּר המינוי. מתרצת הגמרא, שגם ריש לקיש מודה שדיבור מבטל דיבור רגיל, אך שַׁאנֵי דיבור של קידושין, שיש עמו נְתִינַת מָעוֹת לְיַד הָאִשָּׁה, דְּכִי מַעֲשֶׂה דָּמוּ – שנתינה זו נחשבת כמעשה קנין, אף שלא חלו הקידושין מיד, וְלֹא אָתֵי דִּיבּוּר האשה וּמְבַטֵּל את מַעֲשֶׂה הקידושין של הבעל. מקשה הגמרא, אִיתְּיבֵיהּ רבי יוחנן לריש לקיש, ממשנה בגיטין (לב.), הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהֵגִיץ הבעל עצמו בְּשָׁלִיחַ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו שָׁלִיחַ, וְאָמַר לו לשליח הראשון 'גֵּט שָׁנָתַתִּי לְךָ בָּטֵל הוּא', חָזְרוּ זֶה בָּטֵל ואין השליח יכול לגרש בו. וְהָא נְתִינַת הַגֵּט לְיַד הַשָּׁלִיחַ, דְּכִי נְתִינַת מָעוֹת הקידושין לְיַד הָאִשָּׁה דָּמְיָי, שהרי בשניהם היה מעשה נתינה, ועדיין לא חלו הקידושין או הגירושין, וְקָתָנֵי חָזְרוּ זֶה בָּטֵל, ומוכח שדיבור מבטל גם דיבור שהיה עמו מעשה קטן.

המשך בעמוד טו

מתרצת הגמרא, הָתָם נַמִּי, כָּל כַּמָּה דְּלֹא מָטָא גִּיטָּא לְיָדָהּ – כל זמן שלא בא הגט לידי האשה, כיון שלא נעשה מעשה הגירושין אין הנתינה לשליח נחשבת אפילו כמעשה קטן, וְדִיבּוּר וְדִיבּוּר הוּא – יש כאן רק דיבור של מינוי השליח ודיבור של ביטולו, וְאָתֵי דִּיבּוּר הביטול וּמְבַטֵּל את דִּיבּוּר המינוי, אבל בקידושין לאחר שלושים נחשבת נתינת הכסף כמעשה קטן, כיון שעל ידו חלים הקידושין לאחר שלושים יום ללא מעשה נוסף, ואין דיבור האשה יכול לבטלו.מבואר בחולין (כה.) שאין כלי מקבל טומאה אלא אם כן נגמרה מלאכתו, ודעת בעליו להשתמש בו כמו שהוא, אך אם בדעתו להוסיף ולתקנו ולייפותו אינו מקבל טומאה, אף אם אפשר להשתמש בו.

מקשה הגמרא: אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, ממשנה בכלים (פכ"ה מ"ט), כָּל הַכֵּלִים שניתן לתקנם וליפותם עוד, יוֹרְדִין לְיֵדֵי קבלת טוּמְאָתָן – חל עליהם שם 'כלי' המקבל טומאה, בְּמַחֲשָׁבָה בלבד, אם החליט בעל הבית להשתמש בהם כמו שהם, וְאֵין עוֹלִים מִיֵּדֵי קבלת טוּמְאָתָן, כלומר לאחר שחל עליהם שם 'כלי' המקבל טומאה, אין שם זה מתבטל אֶלָּא בְּשִׁינּוּי מַעֲשֶׂה – שישנה בעל הבית את הכלי על ידי מעשה בפועל, כגון שיתחיל לתקנו וליפותו.

מוסיפה המשנה, מַעֲשֶׂה שנעשה בכלי מוֹצִיא בין מִיַּד מַעֲשֶׂה ובין מִיַּד מַחֲשָׁבָה שהחשיבוהו ככלי גמור, אבל מַחֲשָׁבָה לבטלו מתורת כלי אֵין מוֹצִיאָה לֹא מִיַּד מַעֲשֶׂה וְלֹא מִיַּד מַחֲשָׁבָה שהחשיבוהו ככלי גמור. וקשה, בְּשִׁלְמָא מחשבה מִיַּד מַעֲשֶׂה לֹא מַפְקָה – אינה מוציאה, כיון דְּלֹא אָתֵי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל מַעֲשֶׂה, ואין מחשבה עדיפה מדיבור, אֶלָּא מחשבה מִיַּד מַחֲשָׁבָה מִיהָא תַּפֵּיק – מכל מקום תוציא, כשם שלרבי יוחנן דיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, שַׁאנִי מַחֲשָׁבָה דְּטוּמְאָה, דְּכִי מַעֲשֶׂה דָּמֵי – דינה כמעשה, וּכְדְרַב פָּפָּא, דְּרַב פָּפָּא רָמֵי – הקשה סתירה, בפסוק המלמד שפירות מקבלים טומאה רק אם נרטבו אחרי שנתלשו נאמר (ויקרא יא לח) 'וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע, וּפֻצַּת' 'כִּי יִתַּן', ולא 'יותן', באופן שאפשר לקרוא 'יִתַּן', כלומר בכוונה, וְקָרֵינַן 'כִּי יִתַּן', והיינו נתינה מאליה, הָא כְּיָצַד, אלא יש לדרוש, 'כִּי יוּתַּן' – נתינה מאליה מועילה רק אם היא דּוּמְיָא דְּ'כִי יִתַּן', והיינו מַה 'יִּתַּן' משמעותו דְּנִיחָא לֵיהּ בנתינה, אַף 'יוּתַּן' דְּנִיחָא לֵיהּ, נמצא שמחשבתו שהוא רוצה בנתינה זו נחשבת כנתינה בידים, ומוכח שמחשבה המכשירה לקבל טומאה דינה כמעשה.

הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: רַב זְבִיד מַתְנֵי לְהָא שְׁמַעְתָּתָא אַהָא – שונה את מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש על המשנה לקמן (עט.), וְכֵן הִיא – אשה שֶׁנָּתְנָה רְשׁוּת לְשָׁלוּחָהּ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלְכָה הִיא וְקִדְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ לאדם אחר, אִם הקידושין שֶׁלָּהּ קֹדְמוֹ, קִידּוּשֶׁיהָ קִידּוּשִׁין, וְאִם הקידושין שֶׁל שְׁלוּחָהּ קֹדְמוֹ, אֵין קִידּוּשֶׁיהָ קִידּוּשִׁין. ובזה נחלקו, אם לֹא קִדְּשָׁהּ אֶת עַצְמָהּ לאחר, וְחָזְרָה בָּהּ ממינוי השליח, מַהוּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חוֹזֶרֶת, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, מבארת הגמרא, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חוֹזֶרֶת, כיון שֶׁאָתֵי דִּיבּוּר האשה וּמְבַטֵּל את דִּיבּוּר מינוי השליח, כיון שאין עמו מעשה כלל, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, כיון שלֹא אָתֵי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל דִּיבּוּר, אף שלא היה עמו שום מעשה.

מקשה הגמרא: אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ ממשנה בתרומות (פ"ג מ"ד), הממנה שליח להפריש תרומה מפירותיו, וּבִיטֵּל את השליחות, אִם עַד שֶׁלֹּא תָּרַם השליח בִּיטֵּל, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, ומוכח שדיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, אָמַר רָבָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁקָּדַם בַּעַל הַבַּיִת, וְתָרַם אֶת כֶּרְיוֹ בעצמו, דַּהֲוָה לֵיהּ מַעֲשֶׂה המבטל את השליחות, ולא רק דיבור. מקשה הגמרא, אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ, ממשנה בכלים (פכ"ה מ"ט), כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לִידֵי קבלת טוּמְאָתָן בְּמַחֲשָׁבָה בלבד, וְאֵין עוֹלִים מִטּוּמְאָתָן – מלקבל טומאה, אֶלָּא בְּשִׁינּוּי מַעֲשֶׂה, ומוסיפה המשנה, מַעֲשֶׂה מוֹצִיא את דין הכלי בין מִיַּד מַעֲשֶׂה ובין מִיַּד מַחֲשָׁבָה, אך מַחֲשָׁבָה אֵין מוֹצִיאָה את דין הכלי לֹא מִיַּד מַעֲשֶׂה וְלֹא מִיַּד מַחֲשָׁבָה. וקשה, בְּשִׁלְמָא מחשבה מִיַּד מַעֲשֶׂה לֹא מַפְקָה – אינה מוציאה, כיון שלֹא אָתֵי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל מַעֲשֶׂה, אֶלָּא מחשבה מִיַּד מַחֲשָׁבָה מִיהָא תַּפֵּיק – מכל מקום תוציא, כשם שלרבי יוחנן דיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן, שַׁאנִי מַחֲשָׁבָה דְּטוּמְאָה דְּכִי מַעֲשֶׂה דָּמֵי, וּכְדְרַב פָּפָּא, דְּרַב פָּפָּא רָמֵי, בפסוק 'וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע' (שם) כָּתְבִי 'יִתַּן' ללא ו"ו, ופשטות הקריאה היא 'כִּי יִתַּן', וְקָרֵינַן 'כִּי יֻתַּן', הָא כְּיָצַד, אלא יש לדרוש 'כִּי יוּתַּן' דּוּמְיָא דְּ'כִי יִתַּן', מַה 'יִּתַּן' משמעותו דְּנִיחָא לֵיהּ בנתינה זו, אַף 'יוּתַּן' נַמִּי דְּנִיחָא לֵיהּ, ומוכח שמחשבת האדם הרוצה בנתינת המים נחשבת כאילו נתנם בידים, כיון שלענין קבלת טומאה דין המחשבה כמעשה. מקשה הגמרא, אִיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ, ממשנה בגיטין (לב.), הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהִנִּיעַ הבעל בַּשָּׁלִיחַ אוֹ שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו שָׁלִיחַ, וְאָמַר לוֹ 'גֵּט שֶׁנָּתַתִּי לְךָ בָּטֵל הוּא', חֲרֵי זֶה בָּטֵל ואין השליח יכול לגרש בו, וקשה על ריש לקיש האומר שדיבור לא מבטל דיבור. מסיימת הגמרא, אכן תְּיוּבְתָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ – קושיא זו על ריש לקיש, תְּיוּבְתָּא – קשה, ואין עליה תשובה.

הגמרא מבארת את ההלכה בנידון זה, אומרת הגמרא: וְהִילְכְתָא כָּוְותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן שדיבור מבטל דיבור, וַאֲפִילּוּ בְּקַמַּיְיתָא – באופן הראשון, לגבי המקדש אשה לאחר זמן שהיא יכולה לחזור בה בינתיים, וְאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁשַּׁאנִי נְתִינַת מָעוֹת הקידושין לְיַד הָאִשָּׁה, דִּכְמַעֲשֶׂה דָּמֵי, שהרי יש כאן מעשה קטן, אֲפִילּוּ הָכִי אָתֵי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל דִּיבּוּר. מקשה הגמרא, קַשְׁיָא הִילְכְתָא אַהִילְכְתָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שדיבור מבטל דיבור, וְקַיְימָא לָן אָמְרַת הִילְכְתָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן שדיבור מבטל דיבור, וְקַיְימָא לָן שהִילְכְתָא כְּרַב נַחְמָן בהלכה שתבואר להלן, דְּאִיבַּעְיָא לְהוּ לגבי בעל ששלח גט לאשתו וביטלו, מַהוּ שֶׁיְּחַוֵּור הבעל וְיִגָּרֵשׁ בּוֹ – באותו גט, רַב נַחְמָן אָמַר, חוֹזֵר הבעל וּמְגָרֵשׁ בּוֹ, וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ, וְקַיְימָא לָן בגיטין (לב:) שהִילְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, והבינה הגמרא שטעמו הוא כיון שאין דיבור מבטל דיבור. מתרצת הגמרא, שאין טעמו של רב נחמן משום שאין דיבור מבטל דיבור, אלא נְהִי דְּבַטְּלֵיהּ מְתוֹרַת שָׁלִיחַ – אף שביטל את שליחותו לגרשה, אבל את הגט עצמו מְתוֹרַת גֵּט לֹא בַּטְּלֵיהּ, ולכן אפשר לגרש בו:

שנינו במשנה (נח:): האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלושים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלושים יום, מְקוּדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי: הגמרא מביאה מחלוקת בביאור הדין: אָמַר רַב, מה ששנינו שמְקוּדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי, היינו לְעוֹלָם, כיון שקידשה לפני שחלו קידושי הראשון. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מְקוּדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי רק עַד סוף שְׁלֹשִׁים יוֹם, ולְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם פָּקְעוּ – פוקעים, מתבטלים קִידּוּשֵׁי הַשֵּׁנִי, וְנִמְרֵי – חלים לגמרי קִידּוּשֵׁי הָרִאשׁוֹן. מקשה הגמרא, יָתִיב רַב חִסְדָּא, וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ על דברי שמואל, קִידּוּשֵׁי הַשֵּׁנִי בְּמַאי פָּקְעוּ – כיצד הם מתבטלים, והרי קידשה לפני שחלו קידושי הראשון. מביאה הגמרא ביאור אחר במחלוקת רב ושמואל, אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לרב חיסדא, מַר אַרִישָׁא מַתְנֵי לָהּ – מר שונה את מחלוקתם לגבי הרישא ולכן קַשְׁיָא לֵיהּ קושיא זו, ואילו רַב יְהוּדָה, אַסֵּיפָא מַתְנֵי לָהּ, וְלֹא קַשְׁיָא לֵיהּ קושייתך. מבארת הגמרא, שנינו בסיפא, האומר לאשה הרי את מקודשת לי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכוּ', אם בא אחר וקידשה בתוך שלושים יום, 'מקודשת ואינה מקודשת', כלומר ספק מקודשת, ובזה נחלקו, אָמַר רַב, 'מְקוּדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת' לְעוֹלָם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, 'מְקוּדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת' אֶלָּא עַד סוף שְׁלֹשִׁים יוֹם, כיון שיתכן שימות הראשון ויחלו קידושי השני, אך לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, פָּקְעוּ בודאות קִידּוּשֵׁי הַשֵּׁנִי, וְנִמְרֵי – חלים לגמרי קִידּוּשֵׁי הָרִאשׁוֹן. מבארת הגמרא, לְרַב מַסְפְּקָא לֵיהּ – רב הסתפק לגבי לשון 'מעכשיו ולאחר שלושים יום' שאמר הראשון, אִי לשון 'תְּנָאָה' הֲוֵי, וכאילו קידשה בתנאי שלא יחזור בו באותם ימים, וממילא אם לא חלזר בו חלו קידושיו לגמרי, אִי לשון 'חֲזָרָה' הֲוֵי, שחזר בו ממה שקידשה 'מעכשיו', ורצונו לקדשה רק 'לאחר שלושים יום', וממילא יכול השני לקדשה בינתיים, וכיון שיש ספק בלשונו הרי היא ספק מקודשת לשניהם לעולם. וּלְשְׁמוּאֵל, פְּשִׁיטָא לֵיהּ דלשון זו תְּנָאָה הֲוֵי, וקידשה בתנאי שלא יחזור בו, ולכן רק בתוך הזמן היא ספק מקודשת, שמא יחזור בו הראשון ויחולו קידושי השני, אך לאחר שלושים יום ולא חזר בו, חלו קידושיו לגמרי.

הגמרא תולה את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים: ומחלוקתם תלויה בְּפֻלּוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא בתוספתא (גיטין פ"ח ה"ג), הנותן לאשתו גט ואומר לה 'הרי זה גיטך מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה' הרי זה 'גַּט וְאֵינוֹ גֵּט' – ספק גט, דִּבְרֵי חֲכָמִים. רַבִּי אוֹמֵר, כָּזֶה, גֵּט – גט כזה הוא כשר. והיינו כיון שחכמים הסתפקו בספיקו של רב, האם כוונתו לגרשה בתנאי שימות, וממילא כשמת חל הגט למפרע, או שחזר בו מלשון 'מהיום' ורצונו לגרשה לאחר מיתה, וכיון שאין מת יכול לגרש אינה מגורשת. ואילו דעת רבי כסברת שמואל שבודאי כוונתו לגרשה בתנאי שימות, ולכן כשמת חל הגט למפרע. מקשה הגמרא, אם כן למה נחלקו רב ושמואל לגבי משנתינו, וְנֵימָא רַב רק 'חֶלְקָה כָּרֶגֶן', וְנֵימָא שְׁמוּאֵל רק 'חֶלְקָה כָּרַבִּי', ומובן שכשם שנחלקו בגירושין יחלקו בקידושין. מתרצת הגמרא, צָרִיכָא, הוצרכו לפרש את מחלוקתם בקידושין, כיון דְּאִילּוּ אָמַר רַב 'חֶלְקָה כָּרֶגֶן', הֲוָה אָמֵינָא שרק הָתָם יתכן שהתכוון לחזור בו ולגרשה לאחר מיתה, כיון דִּלְרַחוּקֵי קָאָתֵי – הוא בא לגרשה ולהרחיקה, ורצונו לדחות זאת, אֲבָל הָכָא דִּלְקָרוֹבֵי קָאָתֵי – שבא לקדשה ולקרבה אליו, אֵימָא שרב מוֹדֶה לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל,

המשך בעמוד קסח

דְּתְנָאהּ חֲוָא, וכוונתו לקדשה כבר מעכשיו ובתנאי שלא יחזור בו.
וְכֵן אִי אָמַר שְׁמוּאֵל ׳הֲלָכָה כְּרַבִּי׳, הָוֶה אֲמִינָא שרק הָתָם הוּא שאמר שמואל שכוונתו לתנאי ולא לחזור בו ולומר שתתגרש לאחר מיתה, כיון דְּאֵין גֵּט חל לְאַחַר מִיתָה, ואין אדם אומר דבר שלא יכול להתקיים, אֲבָל הָכָא דְּיֵשׁ קִידּוּשִׁין לְאַחַר שְׁלֹשִׁים, אֵימָא ששמואל מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב שיש ספק, ויתכן שכוונתו לחזור בו ולקדשה רק לאחר שלושים יום, צְרִיכָא, לכן הוצרכו לחלוק בפירוש לענין קידושין.

הגמרא מביאה דין נוסף העולה מדעת רב: אָמַר אַבָּיֵי, וּלְטַעֲמֵיהּ דְּרַב שיש ספק בלשון מעכשיו ולאחר זמן אם כוונתו ל׳תנאי׳ או ל׳חזרה׳, אם בָּא אֶחָד וְאָמַר לָהּ ׳הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם׳, וּבָא אַחֵר וְאָמַר לָהּ ׳הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם׳,